

DOI: 10.31866/2616-7581.8.2.2025.346282

УДК 78:[378.015.3:159.942]

**МУЗИКА ТА ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ЕКСПЛІКАЦІЯ
КОНЦЕПТУ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ В МУЗИЧНІЙ ОСВІТІ****Надія Брояко^{1а}, Вероніка Дорофєєва^{2б}**¹ кандидат мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри музичного мистецтва;
ORCID: 0000-0001-9109-1734; e-mail: nbroiako@gmail.com² кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри естрадного співу;
ORCID: 0000-0001-5720-2998; e-mail: veronika.dorofieieva@gmail.com^а Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна^б ПВНЗ «Київський університет культури», Київ, Україна**Анотація**

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експлікації концепту інтегративного підходу до розвитку емоційного інтелекту в музичній освіті, а також у розробці й візуалізації його моделі. **Методологія дослідження.** У процесі роботи застосовано низку методів та підходів, основними з яких є теоретичний аналіз і узагальнення психолого-педагогічних джерел, що дає змогу систематизувати наукові погляди на проблему розвитку емоційного інтелекту, забезпечує формування теоретичного підґрунтя дослідження та розуміння ключових компонентів розвитку емоційного інтелекту засобами музики; інтегративний підхід дозволяє розглядати розвиток емоційного інтелекту як комплексного явища. **Наукова новизна.** Здійснено спробу обґрунтувати концептуальну модель інтегративного підходу до розвитку емоційного інтелекту у вищій музичній освіті. **Висновки.** Українська наукова думка, що досліджує EI та інтегративні тенденції в мистецькій освіті, не перебуває на маргінесі світових наукових пошуків, вона вийшла за межі національно-локальних інтенцій і виявляє яскраві риси глокалізації. Аналіз теоретичних та емпіричних досліджень дав змогу виокремити інтегративний підхід як визначальний у розвитку EI та запропонувати його модель, що складається з двох основних концептів – емоційно-ціннісного (компоненти: емоційно усвідомлена рефлексія, культурно-ціннісна детермінація, когнітивно-емпатійний) та емоційно-діяльнісного (компоненти: регулятивно-тренінговий, комунікативно-інтерактивний, творчо-експресивний).

Ключові слова: емоційний інтелект; музичне виконавство; музична освіта; інтегративний підхід; компоненти інтегративного підходу; мистецькі рефлексії

Вступ

Українське музичне мистецтво сьогодення різноманітне й неоднозначне, його можна розглядати як складну систему взаємодій та взаємовпливів різних культурних традицій, що реалізуються засобами сучасної музичної мови,

включно зі всіма її технічними, електронними та цифровими можливостями. Тому спостерігаємо помітні зміни музично-естетичного тезаурусу – від давніх архаїчних музичних пластів національної та інонаціональних культур до ультра-експериментального характеру сучасної музичної творчості, що демонструє множинність інтерпретаційних прочитань і семантичних значень творів.

Потік сучасних швидкоплинних культуротворчих процесів, на жаль, доповнюють глобальні кризи, пандемії та неспровокована агресія Росії, що переросла в трагедію війни в Україні. Водночас музика перебуває в авангарді мистецьких рефлексій на складні події сьогодення. Перед студентською молоддю постає непросте завдання: після тривоги і сирен, пережитих обстрілів та пожеж, безсонних ночей та підвищеної тривожності займатися мистецтвом прекрасного, не тільки виконувати твори класиків, сучасних композиторів, а й розкривати художньо-образну сферу композицій, «обпалених» війною.

Загальновідомо, що професія музиканта-виконавця тісно пов'язана з емоційно-афективними процесами. Складність процесів саморегуляції підсилюється стресовими умовами життя в Україні. Отже, особливої уваги потребують питання ментального здоров'я, емоційного інтелекту (EI) здобувачів тощо.

Реалії сьогодення безпосередньо впливають на вибір освітніх стратегій, залучення відповідних підходів, принципів, методів, засобів до процесу підготовки музикантів у вищій мистецькій освіті. Проте не слід випускати з поля зору важливість етапу підготовки молодих музикантів й на початкових та середніх освітніх рівнях, адже формування EI відбувається саме у молодшому віці. Одним з ключових складників особистісного зростання, самореалізації та ефективної комунікації здобувачів є EI, що містить такі важливі домени, як самосвідомість, самоконтроль, соціальна обізнаність, відповідальне ухвалення рішень тощо. В освітньому контексті EI є важливою умовою соціально-емоційного розвитку, спрямованого на виховання не лише обізнаного (hard skills), але й емоційно компетентного (soft skills), здатного до співпраці, емпатії та стресостійкості фахівця, потрібного на ринку праці. Музичне виконавство, як глибоко емоційно забарвлений вид психофізіологічної діяльності, має значний потенціал для розвитку EI, особливо за умови впровадження цілеспрямованих новітніх підходів і методів у вищій мистецькій освіті.

Мета

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експлікації концепту інтегративного підходу до розвитку емоційного інтелекту в музичній освіті, а також у розробці й візуалізації його моделі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретичні положення розвитку EI проаналізували українські дослідники в локусі психолого-педагогічних засад, серед яких найбільш дотичними до досліджуваної теми є нижченаведені розвідки. С. Марчук (2022) здійснила теоретичний аналіз поняття емоційного інтелекту в психології; В. Фурман (2021)

проаналізувала наявні моделі та психологічні практики розвитку EI; О. Резунова (2025) дослідила розвиток емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти. І. Левицька (2024) здійснила теоретичні розвідки щодо впливу емоційного інтелекту на рівень виконавської майстерності музиканта-професіонала.

Основоположними та відомими в наукових колах є праці американських учених, таких як Д. Гоулман (Goleman, 2009), Дж. Маєр, Д. Карузо та П. Селовей (Mayer et al., 2016), присвячені дослідженню EI.

Питання впровадження теоретичних ідей у емпіричну практику представлено в працях низки дослідників. Ц. Лян провів експериментальне дослідження розвитку EI зі студентами-музикантами освітнього рівня магістр, яке засвідчило позитивну динаміку здатності учасників експерименту регулювати власні емоційні стани (Liang, 2024). Група дослідників вивчала вплив музичної освіти на психічне здоров'я студентів закладів вищої освіти та визначила модерувальну роль EI в освітньому процесі (Wang et al., 2022). В українському дискурсі представлено дисертаційне дослідження, де обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено засади формування EI вчителів музики у процесі підготовки в закладі вищої освіти (Ракітянська, 2021). Зазначені дослідження підкреслюють значущість дидактичних технологій: проблемного навчання, групової взаємодії, рефлексивних, інтерактивних практик. Однак проблема розвитку EI в музичній сфері все ще потребує подальшого детального осмислення та аналізу.

Виклад матеріалу дослідження

181

У науковому дискурсі проблему EI розглядають, зважаючи на різні акценти, наприклад: модель EI на основі здібностей (Ability model), яку запропонували Дж. Маєр, Д. Карузо та П. Селовей (Mayer et al., 2016), зосереджується на проблемах емоційного сприйняття (точне розпізнавання емоцій у собі та в інших); емоційного використання (залучення емоцій до процесів мислення, ухвалення рішень, креативності); емоційного розуміння (аналіз взаємозв'язків між емоціями, їх динаміки); емоційної регуляції (усвідомлене управління емоціями для особистісного й соціального розвитку). Запропонована модель наголошує на EI як на когнітивній здібності, яку можна оцінити тестами (наприклад, MSCEIT – The Mayer-Salovey-Caruso Emotional Intelligence Test). Д. Гоулман (Goleman, 2009) запропонував змішану модель та розглядав EI як комбінацію емоційних і соціальних компетентностей: самосвідомості, саморегуляції, мотивації, емпатії, соціальних навичок. Ця модель є більш «практичною», орієнтованою на міжособистісний успіх, тому може активно використовуватися в музичній освіті. К. Петрідес (Petrides, 2010) інтерпретує EI як набір стійких рис особистості, що визначають емоційне функціонування: емоційна сприйнятливість, оптимізм, соціальна адаптивність, що також вимірюються опитувальниками (TEIQue – Trait Emotional Intelligence Questionnaire).

Досліджувана проблема розвитку EI в музичній освіті також не є новою, однак гострі дискусії науковців, викладачів та психологів продовжуються, а останніми роками зросла зацікавленість й у дослідженні взаємозв'язку музич-

ної освіти та соціально-емоційного розвитку. Зокрема, досліджують зв'язок EI з соціальною компетентністю та самооцінкою (MacCann et al., 2011). Численні статті емпіричного характеру свідчать, що музична діяльність може бути ефективним засобом емоційної регуляції та розвитку навичок EI (Ракітянська, 2021; Chong et al., 2024; Liang, 2024; Wang et al., 2022).

У наукометричних виданнях, а також інших рецензованих джерелах опубліковано низку робіт, присвячених висвітленню різноманітних підходів до розвитку EI та регуляції емоцій безпосередньо в музичній освіті. Група вчених (Wang et al., 2022) здійснила кількісне емпіричне дослідження в студентському середовищі (кроссекційне опитування 265 магістрів музичного мистецтва), що демонструє, яким чином музична освіта впливає на психічне здоров'я здобувачів і наскільки EI модує цей зв'язок. Проведений експеримент вказує на взаємовплив: у процесі музичної діяльності відзначаються позитивні показники ментального здоров'я, а EI модує цей зв'язок і посилює позитивний ефект музичної діяльності. Варто зазначити, що кроссекційний дизайн цього дослідження обмежений географічно (локальний експеримент не може бути екстрапольованим на глобальний рівень процесів музичної освіти), що не дає змогу безапеляційно застосовувати результати експерименту, однак беззаперечним є аргумент, що EI є не тільки результатом, а й ресурсом, який зміцнює позитивну динаміку музичного освітнього процесу.

Цінною щодо розуміння стратегії розвитку EI є стаття Ц. Лян (Liang, 2024) «Розвиток емоційного інтелекту в статичному та інтерактивному музичному навчальному середовищі» (Developing emotional intelligence in a static and interactive music learning environment). Проводячи дослідження зі студентами музичних спеціальностей, автор сконцентрував увагу на двох основних підходах до розвитку EI: теоретичному («статичному», форма роботи – лекція) та практичному («інтерактивному», форми роботи: рефлексивні щоденники, групові дискусії, peer-feedback тощо), інтегрувавши їх в освітній процес. Дослідник справедливо зауважує перевагу інтерактивного підходу та підкреслює наявність якісних змін у самоусвідомленні й уміннях регуляції здобувачів порівняно зі статичним підходом. Автор констатує, що саме інтерактивний підхід забезпечує розвиток навичок розпізнавання й усвідомлення емоцій, опанування стратегій емоційної саморегуляції, а також формування вміння встановлювати логічні й емоційні причинно-наслідкові зв'язки, можливість здійснення самооцінки власних емоційних компетентностей і виявлення свого емоційного потенціалу.

Досліджуючи механізми використання музичного мистецтва в регуляції емоцій Х. Дж. Чон та ін. (Chong et al., 2024) констатують необхідність його деталізованого розуміння (засоби музичної виразності) та чіткого декомпозирування елементів (упізнаваність, наративність), що дає змогу простежити вплив мистецтва на механізми регуляції EI (усвідомлення, регуляцію, емпатію тощо). Автор зауважує, що, окрім «зовнішньої змінної музики», яка проявляється у різноманітті музичних жанрів та напрямів, особливу увагу необхідно звертати на «внутрішні музичні особливості», де музичне мистецтво є природним інструментом розпізнавання та вираження емоцій, сприяючи зростанню рівня емоційної обізнаності. Релевантними в цьому контексті є твердження українських дослідниць Н. Швець та Д. Сбітної (2023), авторки зазначають, що постмодерністські

тенденції в музиці проявляються у «вільній асиміляції історичних стилів, гри з різноманітними жанровими та сенсовими дискурсами, полістилістиці, виникненні нових форм, жанрів, прийомів, тяжінні до архетипічної культурної пам'яті та в її сучасних симулякрах, що свідчить про зміну цивілізаційного мислення» (с. 71). Проектуючи зазначене безпосередньо на музично-виконавську діяльність, зауважимо, що недостатній рівень EI ускладнює для музиканта оволодіння новими мистецькими напрямками та знижує його конкурентоздатність. На цьому наголошує й І. Левицька (2024), авторка пише: «... емоційний інтелект музиканта сприяє відкритості виконавця до новітніх методів удосконалення технічних умінь, оволодіння сучасними психологічними практиками, сприйманню нових образів та символів музичної мови кінця XX – початку XXI ст.» (с. 188).

Аналізуючи дослідження проблеми EI, можемо констатувати процес глокалізації, тобто науковій глобальній досягненню (світова наукова думка) та пошуки української наукової школи (локальний вітчизняний науковий простір) взаємодіють, до того ж теоретичні та практичні досягнення освітньої сфери активно впроваджують у вітчизняну мистецько-виконавську галузь.

Зазначимо, що у самому ядрі проблематики EI в музичній освіті сфокусовано питання створення цілісного освітнього простору, у якому функціонують у тісному зв'язку когнітивно-пізнавальна діяльність, емоційно-афективне та практично-творче самовираження, соціальна комунікація. Мета створення такого простору – розвиток особистості музиканта, здатного розуміти та вміти транслювати цінності музичного мистецтва, керувати та конструктивно проявляти власні емоції, у т. ч. під час сценічних виступів, а також ефективно взаємодіяти з іншими учасниками різноманітних освітніх та виконавських процесів через емоційно насичену музичну діяльність. Акцент на розвитку EI в здобувачів є актуальним на всіх освітніх рівнях, адже емоційна сфера є не ізольованою, а взаємопов'язаною з інтелектуальною, мотиваційною та соціальною діяльністю особистості. В освітньому процесі це означає поєднання пізнавального навчання з вихованням емоційно-ціннісної культури. Ефективним шляхом реалізації означеної мети може бути інтегративний підхід.

Л. Масол (2020) вважає інтегративну стратегію оптимальною та зазначає, що саме ця стратегія в освітній галузі «забезпечує розвиток творчого потенціалу особистості, критичного мислення, ціннісних орієнтацій, формування компетентностей, адекватних культурним реаліям техногенного суспільства» (с. 20). Дослідниця підкреслює, що в мистецькій освіті означена стратегія має «філософсько-естетичні, культурологічні, психологічні передумови й відповідні наукові основи» (Масол, 2020, с. 21).

Звернення до інтегративного підходу обумовлено самою сутністю EI як інтегративної здатності особистості сприймати, інтерпретувати, регулювати та продуктивно використовувати емоції в індивідуальній та соціальній поведінці. EI є багатовимірною конструкцією, що охоплює когнітивно-пізнавальну, мотиваційно-регуляторну діяльність, емоційно-емпатійне і творче співпереживання та самовираження, соціальну комунікацію тощо.

Розвиток EI в студентів мистецьких спеціальностей є складним комплексним процесом, який потребує поєднання психолого-педагогічних, аксіологіч-

них, художньо-творчих, комунікативних компонентів навчання, адже, як зауважують Н. Швець та Д. Сбітняя (2023): «... музичне виконавство, як і будь-яка творча діяльність, є сукупністю психічних процесів, опосередкованих особистістю творця, що в змістовому плані виступає як процес індивідуалізації ним ідейно-образного змістового начала» (с. 72).

Інтегративний підхід у цьому контексті є методологічною основою, що забезпечує цілісність освітнього процесу, гармонізуючи всебічний розвиток особистості майбутнього музиканта. Його реалізація передбачає розроблення комплексу компонентів, спрямованих на поєднання емоційного досвіду з художнім самовираженням та соціальною взаємодією.

З метою систематизації компонентів і засобів розвитку ЕІ пропонуємо модель із взаємопов'язаних складників, що відображають основні напрями інтеграції емоційного, когнітивного, комунікативного й творчо-ціннісного досвіду здобувачів. З теоретичного базису варто виокремити компоненти, що, на нашу думку, є найбільш прийнятними, та згрупувати їх у два основні концепти: емоційно-ціннісний та емоційно-діяльнісний (рис. 1).

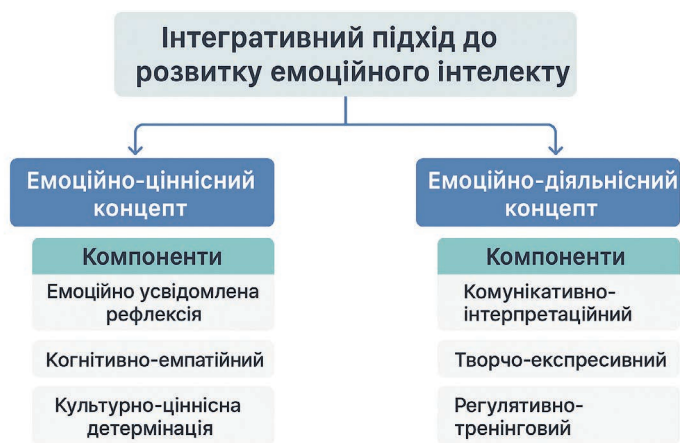

Рис. 1. Візуалізація моделі інтегративного підходу до розвитку ЕІ у вищій мистецькій освіті

Як зазначає О. Федорова та ін. (2023): «Емоційний інтелект є комплексним психологічним феноменом і один із базових елементів його – це здатність до емоційної рефлексії» (с. 78). Відтак важливим компонентом, який, на нашу думку, відповідає самій суті музичної виконавської та освітньої музичної діяльності, є *емоційно усвідомлена рефлексія* (ретроспективна і перспективна – від першого прочитання музичного тексту до концертного виконання). Рефлексія є основним принципом мистецького продукту в найширшому розумінні (кіно, танець, музика й інші сфери художнього віддзеркалення дійсності) та супроводжує його на всіх етапах: від творення – через відтворення – до сприйняття.

Базовою умовою розвитку ЕІ музикантів є формування усвідомленого ставлення здобувачів до власних емоцій, розвиток внутрішньої рефлексії та емоційної саморегуляції, усвідомлення причин і впливу емоційних станів на ви-

конавську діяльність. Музична освітня практика має створювати умови для рефлексії через діалог, самоаналіз, мистецьке самовираження. Реалізацію зазначеного компонента можна здійснити такими засобами, як щоденники емоційного стану, обговорення відчуттів після виконання музики, рефлексивні есе, мистецькі дискусії, а також аналіз музичних інтерпретацій з позиції емоційного змісту. Такі засоби позитивно впливають на формування навички емоційної самооцінки через усвідомлення того, як музика впливає на настрій і внутрішній стан здобувача, розвиток емоційної усвідомленості, внутрішньої рефлексії, здатності до саморегуляції.

Також важливим у побудові концепту інтегративного підходу є розуміння того, що процес підготовки музиканта-виконавця передбачає розвиток навичок керування емоційними станами, тому логічним буде застосування *регулятивно-тренінгового компонента*, який передбачає розвиток навичок емоційної саморегуляції, стресостійкості й емоційного контролю в процесі виконавської діяльності. Цей компонент реалізується завдяки впровадженню психотехнік релаксації, дихальних вправ і вправ на концентрацію; роботі з подолання сценічного хвилювання через методи усвідомленості (*mindfulness*); візуалізації позитивного емоційного стану; завдяки тренінгам з управління емоціями під час публічного виступу. У результаті застосування такого компонента можливий розвиток здатності керувати емоційними станами, зниження тривожності, підвищення виконавської впевненості, що набуває особливої актуальності в період війни в Україні. На необхідності застосування тренінгових психологічних практик розвитку ЕІ особистості наголошує В. Фурман (2021), він пропонує такі варіанти: «практики емоційної саморегуляції, практики усвідомлення власних переживань, емоцій, почуттів та практики управління емоційними станами» (с. 190).

ЕІ розвивається ефективніше, коли освітній процес об'єднує раціональне мислення та емоційне переживання. Музика, як особливий вид художньої діяльності, є засобом поєднання цих двох вимірів – вона активізує емоційне сприймання, але водночас вимагає аналітичного мислення, співтворчої інтерпретації, усвідомлення структури, сенсу та художнього образу виконуваного твору. Зважаючи на це, актуалізується застосування *когнітивно-емпатійного компонента*. Його сутність полягає у поєднанні емоційного розуміння з когнітивним осмисленням музичного змісту та розвитком емпатії. Упровадження компонента в освітню сферу можливе в процесі аналізу музичних творів з обговоренням емоційних інтенцій композитора та виконавця в кросфункціональній команді (здобувачі освіти різних музичних ОП); міждисциплінарному вивченні зв'язків між музикою, психологією, історією, філософією, культурологією тощо; колективній інтерпретації; тренінгах емпатії через ансамблеве виконавство. У психолого-педагогічному контексті розвиток ЕІ неможливий без формування емпатії – здатності до емоційного співпереживання, співналаштування та підтримки. Емпатійна взаємодія між викладачем і здобувачем, між учасниками музичного колективу сприяє створенню атмосфери довіри, що стимулює розвиток соціального аспекту ЕІ. Як підкреслює І. Левицька (2024): «Концепція взаємодії емоцій та розумової активності пояснюється утворенням цілісного інтегрального явища, що включає синергетичний ефект, ... дозволяє індивіду

збагатити своє чуттєво-семантичне сприйняття художнього образу та інтелектуально оформлювати свої життєві та художні емоції в музичну форму» (с. 188).

ЕІ не формується поза культурним і моральним контекстом. Тому важливо спиратися на гуманістичні цінності музичного мистецтва, які виховують здатність до співчуття, толерантності, естетичного переживання й духовної глибини. *Компонент культурно-ціннісної детермінації* сприяє розвитку ЕІ через осмислення культурно-ціннісного змісту музики та її духовного потенціалу. Запропонований компонент передбачає залучення студентів до аналізу музичних творів різних епох і культур з позиції емоційних і моральних смислів, етичних роздумів про гуманістичні ідеї в музиці; до використання мистецьких дискусій і круглих столів на тему емоційного впливу мистецтва; до формування системи ціннісних орієнтацій через осмислення гуманістичного змісту музичного мистецтва. Головною метою застосування компонента культурно-ціннісної детермінації є поглиблення емоційно-ціннісного досвіду, розвиток духовно-естетичної чутливості здобувачів освіти, на чому також наголошували В. Андрущенко, Н. Богданова, В. Гончаров, О. Джура, В. Молодиченко, Л. Панченко (Андрущенко та ін., 2017а, 2017б). Учені зазначають: «Суспільству далеко не байдуже, які культурні цінності обере особистість, на яких з них вона сформує своє власне ставлення до світу, інших людей і до самого себе, яку "культурну перспективу" вона обере у якості основної стратегії суспільного та індивідуального розвитку. Останнє врегульовується освітою ..., що забезпечує відбір і засвоєння особистістю дійсних, а не уявних цінностей культури» (Андрущенко та ін., 2017а, с. 10).

ЕІ формується через активну міжособистісну взаємодію. Тому важливо, щоб освітній процес мав діалогічний, співтворчий характер, де здобувач – не пасивний слухач, а активний суб'єкт пізнання й емоційного досвіду. Викладач є фасилітатором, який спрямовує, а не диктує процес емоційного розвитку. Створення освітнього середовища, орієнтованого на емоційно забарвлену взаємодію між усіма суб'єктами навчання передбачає наявність в освітньому процесі *комунікативно-інтерактивного компонента*, застосування інтерактивних методів (рольових ігор, музично-психологічних тренінгів, колективних проєктів), фасилітаційне спілкування викладача тощо.

Феномен музики як особливої форми пізнання та взаємодії зі світом експлікує унікальність наступного *творчо-експресивного компонента* розвитку ЕІ, який дає змогу виконувати / інтерпретувати / імпровізувати складні деструктивні чи інтенсивні емоції в безпечному, художньо оформленому просторі. Емоція не просто усвідомлюється, вона трансформується з переживання в артефакт (музичний твір або його інтерпретацію). Унікальність компонента полягає в тому, що він передбачає переведення внутрішнього емоційно-ціннісного досвіду в зовнішню естетичну форму, використовуючи невербальну мову мистецтва, тобто не просто вміння виражати емоції, а мистецтво художньо-естетичної трансформації та комунікації складного внутрішнього світу через мову звукових образів. Зазначене робить творчо-експресивний компонент центральним вузлом / квінтесенцією моделі інтегративного підходу в контексті музичної освіти. Досягнення результату, який передбачає розвиток ЕІ в межах цього компонента, забезпечують такі засоби: «емоційна партитура» (режисура виконання

твору з урахуванням аналізу твору як драми, визначення кульмінаційних точок, емоційних контрастів та станів); «емоційний портрет» (коротка імпровізаційна замальовка, що відображає конкретну емоцію або спонтанне музикування на основі заданого емоційного стану чи образу (наприклад, діалог добра і зла, хвилювання та спокою тощо)); створення мелодії за мотивами образів з інших видів мистецтв (живопису, поезії), сфокусоване на передаванні емоційного змісту оригіналу, а також інші засоби. І. Левицька (2024) зазначає: «Взаємодія емоцій та інтелекту в процесі виступів виконавця породжує унікальну систему роботи психічних процесів над декодуванням музичної мови для осмислення художнього змісту творів. Завдяки вмілому поєднанню смислової виразності з насиченістю емоціями за допомогою абстрактних символів музичного мистецтва, виконавець формує художні образи, які активно обробляються, розуміються та узагальнюються через роботу мозку під час інтерпретації. Такий процес також сприяє збудженню "емоційного поля" в аудиторії або в концертному залі, що підсилює ефективність творчої взаємодії зі слухачами або глядачами» (с. 188).

Отже, запропоновані компоненти інтегративного підходу до розвитку EI в мистецькій освіті полягають у поєднанні емоційного переживання, когнітивного осмислення, комунікативної взаємодії та творчого самовираження здобувачів. Ці компоненти передбачають створення освітнього середовища, де музична діяльність є не тільки засобом художнього виховання, а й інструментом самопізнання, саморегуляції та формування емоційної компетентності здобувачів.

Окрім теоретичного осмислення компонентів інтегративного підходу розвитку EI, запропонована до розгляду тема потребує подальших пошуків у емпіричній площині та залучення низки прикладних інструментів вимірювання рівня сформованості й інтенсивності розвитку EI, наприклад: об'єктивних перформанс-тестів (MSCEIT – The Mayer-Salovey-Caruso Emotional Intelligence Test) (Mayer et al., 2016), самооцінних шкал (TEIQue, EQ-i – Trait Emotional Intelligence Questionnaire) (Petrides, 2010), психометричних шкал психічного здоров'я, а також інструментів, специфічних для музикантів – K-MPAI (Kenny Music Performance Anxiety Inventory, situational anxiety scales) (Kenny, 2023). Реалізація емпіричного дослідження передбачає формування міждисциплінарної команди, залучення викладачів фахових освітніх компонент та психологів, проведення воркшопів щодо SEL-методик (соціально-емоційне навчання), збір даних, використовуючи онлайн-анкети (для self-report), відеозаписи виступів у стандартних умовах, щоб уникнути варіацій сцени, практичні логи: години репетиції, типи практики (техніка / інтерпретація / сценічна підготовка) та ін.

Висновки

Українська наукова думка, що досліджує EI та інтегративні тенденції в мистецькій освіті, не перебуває на маргінесі світових наукових пошуків, вона вийшла за межі національно-локальних інтенцій і виявляє яскраві риси глокалізації. Музична освіта, окрім загальних умов активної інтеграції українського освітнього простору в глобальний світовий контекст, що, звісно, призводить до її трансформацій, адаптує майбутніх музикантів-професіоналів до нових соціо-

культурних реалій і вимог ринку. Вітчизняна музична освіта має потенціал для системного розвитку EI в здобувачів-музикантів, особливо, коли інтервенції реалізуються інтерактивно, супроводжуються соціальною підтримкою та орієнтовані на довготривалу практику. Умовою розвитку EI в здобувачів є створення цілісного освітнього простору. Водночас потрібно закрити методологічні прогалини щодо дослідження розвитку EI, а також звернути увагу на RCT – рандомізовано-контрольоване дослідження, практикувати короткострокові та довгострокові програми експерименту, застосовуючи мультиінструментальну оцінку тощо.

Аналіз теоретичних та емпіричних досліджень дав змогу виокремити інтегративний підхід як визначальний у розвитку EI й запропонувати його модель, що складається з двох основних концептів – емоційно-ціннісного (компоненти: емоційно усвідомлена рефлексія, культурно-ціннісна детермінація, когнітивно-емпатійний) та емоційно-діяльнісного (компоненти: регулятивно-тренінговий, комунікативно-інтерактивний, творчо-експресивний).

Попри активний науковий дискурс, проблема розвитку EI в галузі вищої мистецької освіти має перспективу подальшого наукового осмислення та впровадження у практику.

Список бібліографічних посилань

- Андрущенко, В., Гончаров, В., Молодиченко, В., & Панченко, Л. (2017а). *Ціннісний дискурс в освіті: Кн. 2. Культура як аксіологічна матриця освіти*. МП Леся.
- Андрущенко, В., Джуря, О., & Богданова, Н. (2017b). *Ціннісний дискурс в освіті: Кн. 6. Культура життєтворчості особистості і освіта*. МП Леся.
- Левицька, І. М. (2024). Вплив емоційного інтелекту на рівень виконавської майстерності музиканта-професіонала. *Інноваційна педагогіка*, 69(1), 185–190. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/69.1.36>
- Марчук, С. В. (2022). Теоретичний аналіз поняття емоційного інтелекту в психології. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*, 3, 20–23. <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2021.3.4>
- Масол, Л. М. (2020). Інтеграція? Інтеграція. Інтеграція... Інтеграція! (Поліцентрична інтеграція змісту загальної мистецької освіти). *Мистецтво та освіта*, 1(95), 20–27. <https://doi.org/10.32405/2308-8885-2020-1-20-27>
- Ракітянська, Л. М. (2021). *Теорія і практика формування емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва в університеті* [Дисертація доктора педагогічних наук, Київський університет імені Бориса Грінченка].
- Резунова, О. С. (2025). Розвиток емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти засобами іноземної мови. *Професійно-прикладні дидактики*, 1, 97–100. <https://doi.org/10.37406/2521-6449/2025-1-17>
- Федорова, О. В., Ворник, М. М., Рибачук, Ю. Л., & Бабічева, М. Г. (2023). Формування здатності до емоційної рефлексії при вивченні іноземної мови в інклюзивному класі ЗЗСО. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 68, 76–84. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2023-68-76-84>

- Фурман, В. (2021). Психологічні практики розвитку емоційного інтелекту особистості. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*, 10, 186–192. <https://doi.org/10.30970/PS.2021.10.26>
- Швець, Н. О., & Сбітная, Д. В. (2023). Музичне виконавство в контексті феномену постмодерністської музичної культури. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 1, 70–74. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2023.277636>
- Chong, H. J., Kim, H. J., & Kim, B. (2024). Scoping review on the use of music for emotion regulation. *Behavioral Sciences*, 14(9), Article 793. <https://doi.org/10.3390/bs14090793>
- Goleman, D. (2009). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ*. Bloomsbury.
- Kenny, D. T. (2023). The Kenny music performance anxiety inventory (K-MPAI): Scale construction, cross-cultural validation, theoretical underpinnings, and diagnostic and therapeutic utility. *Frontiers in Psychology*, 14. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1143359>
- Liang, J. (2024). Developing emotional intelligence in a static and interactive music learning environment. *Frontiers in Psychology*, 15. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1279530>
- MacCann, C., Fogarty, G. J., Zeidner, M., & Roberts, R. D. (2011). Coping mediates the relationship between emotional intelligence (EI) and academic achievement. *Contemporary Educational Psychology*, 36(1), 60–70. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2010.11.002>
- Mayer, J. D., Caruso, D. R., & Salovey, P. (2016). The ability model of emotional intelligence: Principles and updates. *Emotion Review*, 8(4), 290–300. <https://doi.org/10.1177/175407391663966>
- Petrides, K. V. (2010). Trait emotional intelligence theory. *Industrial and Organizational Psychology*, 3(2), 136–139. <https://doi.org/10.1111/j.1754-9434.2010.01213.x>
- Wang, F., Huang, X., Zeb, S., Liu, D., & Wang, Y. (2022). Impact of music education on mental health of higher education students: Moderating role of emotional intelligence. *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.938090>

References

- Andrushchenko, V., Dzhura, O., & Bohdanova, N. (2017b). *Tsinnisnyi dyskurs v osviti: Kn. 6. Kultura zhyttietvorchosti osobystosti i osvita* [Value discourse in education: Bk. 6. Culture of individual creativity and education]. MP Lesia [in Ukrainian].
- Andrushchenko, V., Honcharov, V., Molodychenko, V., & Panchenko, L. (2017a). *Tsinnisnyi dyskurs v osviti: Kn. 2. Kultura yak aksiolohichna matrytsia osvity* [Value discourse in education: Bk. 2. Culture as an axiological matrix of education]. MP Lesia [in Ukrainian].
- Chong, H. J., Kim, H. J., & Kim, B. (2024). Scoping review on the use of music for emotion regulation. *Behavioral Sciences*, 14(9), Article 793. <https://doi.org/10.3390/bs14090793> [in English].
- Fedorova, O. V., Vornyk, M. M., Rybachuk, Yu. L., & Babicheva, M. H. (2023). Fomuvannia zdatnosti do emotsiinoi refleksii pry vyvchenni inozemnoi movy v inkluzyivnomu klasi ZZSO [Developing the ability to emotional reflection when learning a foreign language in the inclusive class of a secondary school]. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training: Methodology, Theory, Experience, Problem*, 68, 76–84 [in Ukrainian].
- Furman, V. (2021). Psykholohichni praktyky rozvytku emotsiinoho intelektu osobystosti [Psychological practices of the development of emotional intelligence of personality]. *Visnyk of the Lviv University. Series Psychological Sciences*, 10, 186–192. <https://doi.org/10.30970/PS.2021.10.26> [in Ukrainian].

- Goleman, D. (2009). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ*. Bloomsbury [in English].
- Kenny, D. T. (2023). The *Kenny music performance anxiety inventory* (K-MPAI): Scale construction, cross-cultural validation, theoretical underpinnings, and diagnostic and therapeutic utility. *Frontiers in Psychology*, 14. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1143359> [in English].
- Levytska, I. M. (2024). Vplyv emotsiinoho intelektu na riven vykonavskoi maisternosti muzykanta-profesionala [The influence of emotional intelligence on the performance level of a professional musician]. *Innovative Pedagogy*, 69(1), 185–190. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/69.1.36> [in Ukrainian].
- Liang, J. (2024). Developing emotional intelligence in a static and interactive music learning environment. *Frontiers in Psychology*, 15. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1279530> [in English].
- MacCann, C., Fogarty, G. J., Zeidner, M., & Roberts, R. D. (2011). Coping mediates the relationship between emotional intelligence (EI) and academic achievement. *Contemporary Educational Psychology*, 36(1), 60–70. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2010.11.002> [in English].
- Marchuk, S. V. (2022). Teoretychnyi analiz poniattia emotsiinoho intelektu v psykholohii [Theoretical analysis of the concept of emotional intelligence in psychology]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Psychology*, 3, 20–23. <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2021.3.4> [in Ukrainian].
- Masol, L. M. (2020). Intehratsiia? Intehratsiia. Intehratsiia... Intehratsiia! (Politsentrychna intehratsiia zmistu zahalnoi mystetskoï osvity) [Integration? Integration. Integration... Integration! (Polycentric integration of the content of general art education)]. *Art and Education*, 1(95), 20–27. <https://doi.org/10.32405/2308-8885-2020-1-20-27> [in Ukrainian].
- Mayer, J. D., Caruso, D. R., & Salovey, P. (2016). The ability model of emotional intelligence: Principles and updates. *Emotion Review*, 8(4), 290–300. <https://doi.org/10.1177/175407391663966> [in English].
- Petrides, K. V. (2010). Trait emotional intelligence theory. *Industrial and Organizational Psychology*, 3(2), 136–139. <https://doi.org/10.1111/j.1754-9434.2010.01213.x> [in English].
- Rakitianska, L. M. (2021). *Teoriia i praktyka formuvannia emotsiinoho intelektu maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva v universyteti* [Theory and practice of forming emotional intelligence of future music teachers at the university] [Doctoral Dissertation, Borys Grinchenko Kyiv University] [in Ukrainian].
- Rezunova, O. S. (2025). Rozvytok emotsiinoho intelektu здобувачів вищої освіти засобами іноземної мови [Development of emotional intelligence of higher education students through a foreign language]. *Professional and Applied Didactics*, 1, 97–100. <https://doi.org/10.37406/2521-6449/2025-1-17> [in Ukrainian].
- Shvets, N. O., & Sbitnaia, D. V. (2023). Muzychne vykonavstvo v konteksti fenomenu postmodernistskoï muzychnoi kultury [Musical performance in the context of the phenomenon of postmodernist musical culture]. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*, 1, 70–74. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2023.277636> [in Ukrainian].
- Wang, F., Huang, X., Zeb, S., Liu, D., & Wang, Y. (2022). Impact of music education on mental health of higher education students: Moderating role of emotional intelligence. *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.938090> [in English].

MUSIC AND EMOTIONAL INTELLIGENCE: EXPLICATION OF THE INTEGRATIVE APPROACH CONCEPT IN MUSICAL EDUCATION

Nadiia Broiako^{1a}, Veronika Dorofieieva^{2b}

¹ PhD in Art Studies, Professor, Head of the Department of Musical Art;

ORCID: 0000-0001-9109-1734; e-mail: nbroiako@gmail.com

² PhD in Art Studies, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pop Singing;

ORCID: 0000-0001-5720-2998; e-mail: veronika.dorofieieva@gmail.com

^a Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine

^b PHEE "Kyiv University of Culture", Kyiv, Ukraine

Abstract

The purpose of this research is to theoretically substantiate and explain the explication of the integrative approach concept to the development of emotional intelligence (EI) through music education, as well as to develop its structural and functional model. **Research methodology.** A number of methods and approaches are used in the course of the work, namely: theoretical analysis and generalisation of psychological and pedagogical sources, which allows to systematise scientific views on the problem of EI development, provides a theoretical basis for research and understanding of key components of EI development through music; integrative approach allows to consider the development of EI as a complex phenomenon. **Scientific novelty.** An attempt is made to ground a conceptual model of an integrative approach to the development of EI in higher musical education. **Conclusions.** Ukrainian scientific thought is not on the margins of the world scientific research. It is beyond national and local intentions and exhibits striking features of globalisation. The analysis of theoretical and empirical studies makes it possible to identify an integrative approach as fundamental to the development of EI and to offer a model consisting of two main concepts: emotional-value (components, such as emotionally conscious reflection, cultural-value determination, cognitive-empathic component) and emotional-activity (components, such as regulatory-training, communicative-interactive, creatively expressive).

Keywords: emotional intelligence; musical performance; musical education; integrative approach; components of the integrative approach; artistic reflections

Надійшла: 07.08.2025; Прийнято: 15.10.2025;
Статтю вперше опубліковано онлайн: 15.12.2025

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons «Attribution» 4.0.